

Zajištění a utvrzení dluhů

Sylabus pro předmět Občanské právo hmotné III.

Úvod

Podstatou **zajištění dluhů** je umožnění věřiteli hojit se z majetku dlužníka či jiné osoby v případě, že původní závazková povinnost bude porušena. Zajištění proto představuje náhradní reparaci. Dlužník sám, případně třetí osoba, dá při zajištění věřiteli nebo ve prospěch věřitele jistotu, nebo se jinak zaváže věřiteli za dlužníkovu plnění. Zajištění může mít formu **věcného práva** (zástavní právo, podzástavní právo, zadržovací právo) nebo formu **obligační** (ručení, finanční záruka, zajišťovací převod práva). Zajištění obligačním právem je však vždy závazkem akcesorickým, sleduje tedy osud hlavního závazku. Jakýmsi průlomem do akcesority je však § 2005 odst. 2 OZ, který stanoví, že odstoupení od smlouvy (na rozdíl od výpovědi) se nedotýká povinnosti k zaplacení smluvní pokuty ani zajištění.

Utvrzení dluhů je možné dvěma způsoby: smluvní pokutou a uznáním dluhu. Jedná se především o preventivní prostředky, které mají sloužit k ulehčení procesní pozice věřitele.

Zajišťovací prostředky	Utvrzovací prostředky
zástavní právo	smluvní pokuta
podzástavní právo	uznání dluhu
zadržovací právo	
ručení	
finanční záruka	
zajišťovací převod práva	
dohoda o srážkách ze mzdy	

Jistota (§ 2012-2017 OZ)

Jistota (§ 2012-2017 OZ) je specifickým institutem. Sama o sobě nepředstavuje ani institut zajišťovací, ani utvrzovací. Jedná se o užší pojem, než je pojem zajištění. Podstatou jistoty je **závazek, že bude poskytnuto dostatečné zajištění dluhu** – jakým způsobem bude dluh zajištěn, to už je další otázka. Jistota představuje legislativní zkratku jednak nástroje dostatečného zajištění závazku a jednak míru dostatečného zajištění.

Občanský zákoník stanovuje určité případy, kdy je povinnost dát jistotu přímo ze zákona; jindy může jistotou oprávněná osoba odvrátit určitý následek (např. § 140, § 206, § 280, § 2002, § 2148 OZ apod.). Jako jistota je preferováno **zástavní právo**, není-li možné, pak

tzv. způsobilý ručitel (ten je posuzován procesní dosažitelností – osoba, která může být žalována v tuzemsku¹; a majetkovými poměry – osoba, která má vhodný majetek).

Věcná jistota je zákonem co do své hodnoty **limitována**. Ust. § 2013 OZ stanoví, že nikdo není povinen přijmout věc jako jistotu do částky vyšší, než kolik činí dvě třetiny obvyklé ceny (výjimku tvoří stavební pozemek, cenný papír a vklady v bankách nebo spořitelních a úvěrních družstvech – viz § 2014 OZ).

Závdavek (§ 1808-1809 OZ)

Zvláštním případem poskytnutí jistoty je závdavek (§ 1808-1809 OZ). Plní funkci **potvrzení uzavřené smlouvy**. Závdavek musí být odevzdán nejpozději při uzavření smlouvy. V případě, že dluh není splněn na straně toho, kdo dal závdavek, pak si může druhá strana závdavek ponechat. Pokud však dluh nesplní ten, kdo závdavek nedal, může požadovat vydání dvojnásobku anebo splnění dluhu. Pokud splnění není možné, pak má právo také na náhradu škody.

Ručení (§ 2018-2028 OZ)

Ručení představuje osobní zajištění závazků. Vzniknout může dvěma způsoby: **ručitelským prohlášením nebo ze zákona**. Ručitelské prohlášení vyžaduje **písemnou formu**. Zákon však vyžaduje, aby věřitel ručitelské prohlášení **přijal**. Může tedy nastat situace, že věřitel přijme ručitelské prohlášení třetí osoby i bez vědomí dlužníka (dlužník by však měl o svém právním postavení vědět). Ručení předpokládá platný dluh dlužníka, lze jej však poskytnout i pro dluhy budoucí nebo podmíněné.

Ke vzniku povinnosti ručitele plnit je nutné splnění 3 podmínek:²

1. věřitel dlužníka písemně vyzval k plnění (výjimka v § 2021 odst. 1 věta druhá OZ),
2. dlužník nesplnil dluh v přiměřené lhůtě a
3. věřitel požádal o splnění (vyzval) ručitele.

Pakliže je ručením zajištěna pouze část dluhu, alokuje se dlužníkovu plnění nejprve na nezajištěnou část dluhu. Rozsah ručení se částečným plněním nesnižuje (§ 2020 OZ). V případě, že ručitel splnil věřiteli to, co nesplnil dlužník, ač k tomu byl vyzván, vzniká ručiteli vůči dlužníkovi právo na **regresní plnění**. Ručitel tedy může požadovat po dlužníkovi to, co poskytnul věřiteli.

Ručitel má však možnost **odepřít plnění**, pokud nemožnost dlužníka plnit zavínil věřitel. Pohledávka z ručení se nepromlčí před promlčením pohledávky vůči dlužníkovi. Uznání dluhu dlužníkem je vůči ručiteli účinné jen s jeho souhlasem.

Ručení je akcesorickým závazkem k závazku hlavnímu, zaniká proto se zánikem hlavního závazku. Výjimku tvoří situace, kdy dluh zanikl pro nemožnost plnění dlužníka a ručitel jej splnit může; nebo pro zánik právnické osoby, která je dlužníkem (§ 2026 odst. 2 OZ).

---

¹ Viz pravidla mezinárodního práva soukromého, zejm. Nařízení Brusel I bis, mezinárodní smlouvy a zákon o mezinárodním právu soukromém.

² Ustanovení § 2021 je však dispozitivní, strany si mohou ujednat odlišnou úpravu.

Finanční záruka (§ 2029-2039 OZ)

Finanční záruka vzniká obdobně jako ručení, tedy **prohlášením výstavce v záruční listině**, že uspokojí věřitele podle záruční listiny do výše určité peněžní částky, nesplní-li dlužník věřiteli určitý dluh, anebo splní-li se jiné podmínky určené v záruční listině. Nicméně závazek, resp. právo, mezi tím, kdo se zaručuje a beneficentem vzniká až doručením záruční listiny beneficentovi (viz rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. Cmo 649, 650/95). Stejně jako u ručitelského prohlášení je vyžadována **písemná forma** (ne však pro smlouvu mezi výstavcem a dlužníkem, na základě které výstavce finanční záruku vystaví).

Finanční zárukou je možné zajistit jak dluh **peněžitý, tak i nepeněžitý** (v tomto případě se má za to, že je do výše určené záruční listinou zajištěna peněžitá pohledávka, která věřiteli přísluší při porušení zajištěné povinnosti plnit). Finanční záruku může potvrdit také další výstavce, pak může věřitel uplatnit právo z finanční záruky vůči kterémukoliv z těchto výstavců. Ten, který plnil, má pak právo na náhradu vůči druhému výstavci.

Finanční záruka má **neakcesorickou povahu**.³ Závazek výstavce je **samostatný a nezávislý** na zajištěném dluhu (pokud není sjednáno jinak). Podstatné je tedy znění záruční listiny. Výstavce je povinen splnit povinnost z finanční záruky, pokud jsou **podmínky v záruční listině splněny a pokud jej k tomu věřitel vyzve v písemné formě**. Plnění může být podmíněno také předložením určitého dokumentu. Bez jeho předložení nebude plnění možné.

Právo na plnění ze záruky může věřitel dále postoupit, právo na uplatnění finanční záruky však pouze v případě, je-li to sjednáno v záruční listině. Záruka může být také časově omezená, neuplatněním v takto sjednané době finanční záruka zaniká. Pakliže výstavce plnil podle záruční listiny, má dlužník povinnost nahradit výstavci to, co plnil.

Pakliže je výstavcem banka, zahraniční banka nebo spořitelní a úvěrové družstvo, jedná se o bankovní záruku.

Zajišťovací převod práva (§ 2040-2043 OZ)

Přestože je zajišťovací převod práva upraven v části o právech relativních, jedná se o zajištění věcněprávní povahy. Zajištěn může být jak dluh peněžitý, tak i nepeněžitý. Předmětem zajišťovacího převodu práva může být věc movitá, nemovitá, hmotná i nehmotná; co se týče pohledávky, chybí v zákoně zvláštní ustanovení, nicméně vzhledem k širokému pojetí věci (§ 489, § 496) je zřejmě možné, aby byla předmětem tohoto práva. Jedná se o dočasný převod práva. Zákon konstruuje vyvratitelnou domněnku, že se jedná o převod **s rozvazovací podmínkou, že bude dluh splněn**.⁴ Pakliže je věc, které se zajišťovací převod práva týká, zapsána do veřejného seznamu, vzniká zajišťovací převod práva **zápisem do tohoto seznamu** (zapisuje se také dočasné povaha). Prostou správu věci vykonává ten, kdo má věc u sebe (pakliže byla věc předána věřiteli, vykonává ji věřitel). Po

³ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1265.

⁴ Ustanovení je však dispozitivní, strany si mohou sjednat např. to, že po splnění dluhu bude nutný zpětný převod práva.

zániku důvodů trvání zajišťovacího práva je věřitel povinen se s osobou, která zajištění poskytla, vypořádat – umožnit jí výkon práva v předešlém rozsahu, vydat vše, co z převedeného práva získal nebo co k němu přibylo. Má však právo na náhradu nákladů, které v souvislosti s výkonem zajišťovacího převodu práva vynaložil. Pokud však není zajištěný dluh splněn, stane se převod práva nepodmíněným. Dlužník musí věřiteli předat vše, co je nutné k plnému výkonu převedeného práva. Rozdíl mezi cenou jistoty a výší zajištěného dluhu řeší § 2044 odst. 2 OZ.

Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů (§ 2045-2047 OZ)

Zákon stanovuje v ust. § 2045: „*Dluh lze zajistit dohodou věřitele a dlužníka...*“. Je tedy nutné dojít k závěru, že poskytovatel jistoty bude v tomto případě pouze primární dlužník, nikoliv třetí osoba, jak je to možné např. u zajišťovacího převodu práva, ručení apod. Omezení je zde však stanoveno ve výši, a to na max. jednu polovinu příjmů. Zákon písemnou formu nevyžaduje, nicméně pokud příjemcem jistoty není zaměstnavatel, je vyžadován jeho souhlas. Náklady spojené s placením srážek nese plátce mzdy nebo platu (v případě vícero dohod o srážkách ze mzdy nebo platu jsou náklady podle druhé a další dohody k tíži dlužníka).

Smluvní pokuta (§ 2048-2052 OZ)

Smluvní pokuta má několik funkcí: **zajišťovací, sankční a kompenzační**. Jedná se o vedlejší (akcesorický) závazek. Dohoda o smluvní pokutě je závislá na existenci utvrzeného dluhu, naopak existence hlavního dluhu není na zaplacení smluvní pokuty nijak vázána.

Konkrétní funkce smluvní pokuty je závislá na tom, jak si strany smluvní pokutu sjednají. Pokud není ve smlouvě uvedeno jinak, aplikují se dispozitivní ustanovení obsažená v OZ (srov. § 2051). Smluvní pokuta tedy představuje **tzv. paušalizovanou náhradu škody**. To znamená, že věřitel nemá právo na náhradu škody vzniklé z porušení povinnosti, ke které se smluvní pokuta vztahuje. Sama smluvní pokuta tedy v sobě zahrnuje náhradu škody, má tedy především kompenzační funkci – kompenzuje náhradu škody. Takto ujednaná smluvní pokuta má své výhody. Věřitel nemusí prokazovat vznik škody, ani její výši – to je zahrnuto již v samotné smluvní pokutě. Dle ustanovení § 2048 je smluvní pokuta chápána jako objektivní. Věřitel může smluvní pokutu požadovat za splnění následujících podmínek:

1. smluvní pokuta je sjednána v určité výši (nebo je sjednán způsob, jak se výše určí) a
2. je porušena smluvní povinnost, ke které se smluvní pokuta váže (resp. smluvní povinnost není splněna řádně a včas).

Jedná se o tzv. **objektivizovanou smluvní pokutu bez možnosti liberace**. Není relevantní, za jakých podmínek porušil dlužník svou povinnost, odpovědnost je koncipována jako objektivní. Strany si však mohou sjednat podmínky jiné (např. možnosti liberace apod.).

Strany si také mohou sjednat, že smluvní pokuta nebude náhradu škody vylučovat. Věřitel tedy bude mít vedle smluvní pokuty nárok také na náhradu škody. V takovém případě plní smluvní pokuta spíše funkci sankční – sankcionuje toho, kdo porušil smluvní povinnost. Smluvní pokuta může být sjednána jako povinnost zaplatit jednorázovou částku nebo také

jako povinnost zaplatit peněžitou sankci za každý den prodlení s plněním utvrzené povinnosti. Je možné také limitovat horní hranici smluvní pokuty nebo také dobu, po kterou může pokuta určená peněžní částkou za každý den prodlení narůstat.

Pakliže si strany ve smlouvě vyloučí ustanovení § 2049, pak má smluvní pokuta **charakter odstupného** – jejím zaplacením je dlužník zbaven povinnosti splnit dluh smluvní pokutou utvrzený.

Možnosti modifikace funkcí smluvní pokuty v závislosti na vztahu k náhradě škody (zda je § 2050 OZ vyloučen) a k trvání utvrzené povinnosti (vyloučení § 2049 OZ):

	náhrada škody nedotčena	hradí se pouze škoda převyšující pokutu	náhrada škody vyloučena
utvrzená povinnost zůstává	sankční pokuta	částečně paušalizační pokuta	paušalizační pokuta
utvrzená povinnost zaniká	remisorní pokuta (vyplacení se z povinnosti)		pokuta jako komplexní vypořádání porušení

Tabulka byla převzata z učebnice BEJČEK, J.; ŠILHÁN, J. a kol. *Obchodní smlouvy. Závazky v podnikání*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 156.

Není rozhodující, jak je smluvní pokuta ve smlouvě označena (zda jako pokuta, penále, sankce apod.), ale to, zda vůle stran směřovala k dohodě o smluvní pokutě pro případ, že konkrétní smluvní povinnost bude porušena. Rozhodující je obsah konkrétního právního jednání (viz např. NS 32 Odo 358/2005). Vždy se však smluvní pokuta musí vázat na konkrétní povinnost. Ujednání o tom, že pro případ obecného porušení smluvního vztahu je sjednána smluvní pokuta, není dostačující.

Smluvní pokuta není příslušenstvím utvrzeného dluhu. Toto má rozsáhlé důsledky zejména v případě jejího vymáhání. Jedná se o samostatný nárok. Promlčení utvrzeného dluhu, ke kterému se smluvní pokuta vztahuje, nemá vliv na promlčení smluvní pokuty (pokud však došlo ke vzniku práva na smluvní pokutu až po promlčení utvrzeného dluhu, je nevymahatelná také smluvní pokuta).

Smluvní pokuta je nezávislá na úrocích z prodlení. Věřitel má nárok na smluvní pokutu vedle úroků z prodlení. Jinak řečeno, úroky z prodlení se nezapočítávají na smluvní pokutu, a to ani v případě, kdy je smluvní pokuta sjednána procentní částkou za každý den prodlení. Věřitel má tedy za splnění sjednaných podmínek nárok jak na smluvní pokutu, tak na úroky z prodlení. Úroky z prodlení jsou ale na rozdíl od smluvní pokuty příslušenstvím pohledávky.

Rozdíly mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení (BEJČEK, J.; ŠILHÁN, J. a kol. *Obchodní smlouvy. Závazky v podnikání*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 162, pozn. pod čarou č. 496):

úroky z prodlení	smluvní pokuta
příslušenství pohledávky	samostatný nárok
promlčuje se s pohledávkou	promlčuje se samostatně
automaticky se na ně vztahuje	nevztahuje se na ni

zajištění zástavním právem	automaticky zajištění
ze splatného úroku z prodlení neplynou další úroky při prodlení s jeho hrazením	ze splatné smluvní pokuty plynou úroky z prodlení
započítává se na náhradu škody	vyklučuje náhradu škody
placení úroků z prodlení může být konkludentním uznáním dluhu	placení smluvní pokuty není uznáním dluhu
stanovená podpůrná zákonná sazba	zákon podpůrnou výši nestanovuje
soudní moderace je v režimu § 1972 (popř. § 1964 odst. 3)	soudní moderace v režimu § 2051
vždy peněžitá forma	možnost nepeněžité formy smluvní pokuty
plynou pouze z peněžitých nároků	možnost utvrzení i nepeněžitých povinností

Splatnost smluvní pokuty určujeme podle obecných pravidel pro splatnost dluhu, tedy § 1958. Věřitel tedy může požadovat zaplacení smluvní pokuty ihned a dlužník je povinen splnit bez zbytečného odkladu.

Odstoupení od smlouvy se stejně jako u zajištění nedotýká smluvní pokuty (§ 2005 odst. 2 OZ). Právo na zaplacení smluvní pokuty však musí vzniknout dříve, než závazek z důvodu odstoupení od smlouvy zanikne.

Sjednání smluvní pokuty pro případ, kdy jedna ze stran odstoupí od smlouvy (**smluvní pokuta jako odstupné**) je sporné. Je samozřejmě možné, aby si strany sjednaly povinnost uhradit určitou částku v případě, že nastane nějaká skutečnost, která zároveň není porušením smlouvy. Je ale otázkou, zda touto skutečností může být výkon práva, kterým odstoupení od smlouvy za splnění potřebných podmínek bezesporu je. Smluvní pokuta totiž může být sjednána pouze pro případ porušení povinnosti. Odstoupení od smlouvy je ale výkonem práva, proto z povahy věci nemůže představovat porušení povinnosti (viz NS 23 Cdo 2575/2010). Dle odborné literatury ale není možné takové ujednání předem vyloučit.⁵

Smluvní pokuta může být jak **peněžitá, tak i nepeněžitá**, její výše však musí být sjednána (ať už konkrétní částkou nebo způsobem, jakým bude určena). Písemná forma není vyžadována. Pakliže je smluvní pokuta stanovená pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem, je nazývána **penále** (§ 2052 OZ).

Dle ust. § 2051 může **nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu soud na návrh dlužníka snížit** s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti až do výše škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením té povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody, vznikne-li na ni později právo, je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty. Toto ustanovení je velmi zásadní. Nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta nepůsobí

⁵ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1281.

automaticky neplatnost smluvního ujednání o smluvní pokutě jako takového, ale pouze zakládá oprávnění soudu výši pokuty moderovat. Moderovat je možné pouze konečnou částku, kterou strana požaduje, nikoliv způsob jejího určení (srov. NS 29 Cdo 1734/2012). § 2051 představuje jediné kogentní ustanovení týkající se smluvní pokuty. Strany nemohou smluvně vyloučit, ani rozšířit oprávnění soudu pokutu moderovat. Moderace smluvní pokuty zahrnuje 3 kroky:

1. posouzení smluvní pokuty jako nepřiměřené,
2. rozhodnutí o snížení smluvní pokuty a
3. rozsah snížení smluvní pokuty.

Podmínkou ovšem je, aby její **moderaci navrhl dlužník**. Co se týče ne/přiměřenosti, záleží vždy na konkrétních okolnostech případu. Jedná se o volné uvážení soudu. V rozhodovací praxi byl dlouho zastáván názor, že smluvní pokuta je považována za nepřiměřenou, pokud přesahuje 0,5 % z dlužné částky denně. Existují však případy, kdy byla i pokuta ve výši 1 % denně shledána jako přiměřená (opět s posouzením konkrétních okolností, NS 28 Cdo 3113/2007). Na druhou stranu i pokuta ve výši 0,1 % může být posouzena jako nepřiměřená (NS 29 Cdo 3667/2010). Jakmile se soud rozhodne nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu moderovat, zaniká povinnost dlužníka plnit smluvní pokutu v určeném rozsahu.⁶ Pokud soud posoudí smluvní pokutu jako nepřiměřeně vysokou, má povinnost ji moderovat, nejedná se již o volnou úvahu. Při samotné moderaci soud přihlíží k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, limitací je však výše vzniklé škody – věřitel tedy vždy dostane alespoň tolik, co představuje vzniklou škodu.

Uznání dluhu (§ 2053-2054 OZ)

Uznání dluhu je utvrzovací institut, slouží především k posílení procesní pozice věřitele. Vyžaduje **písemnou formu** (v opačném případě by se jednalo s ohledem na § 582 o právní jednání relativně neplatné), musí být učiněno **co do důvodu i výše dluhu**.⁷ Představuje právo dlužníka, nikoliv povinnost. Dlužník může svůj dluh uznat i jen v částečné výši, pokud ale v uznání není rozsah omezen, považuje se dluh za uznaný v plné výši. Uznání dluhu, resp. jeho písemný projev, musí být doručen do dispoziční sféry věřitele, nicméně účinné je již v okamžiku písemného vyhotovení (NS 29 Odo 1297/2004).⁸ V určitých případech je uznání dluhu nepřijatelné – viz např. § 2878 (uznání dluhu ze sázky).

Pokud je dluh dlužníkem uznán, **má se za to, že v okamžiku jeho uznání trvá**. Důkazní břemeno přechází na dlužníka, který musí prokázat, že dluh neexistuje.⁹ Uznal-li dlužník svůj dluh, **promlčí se právo za deset let** ode dne, kdy k uznání dluhu došlo. Pokud však

⁶ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1290.

⁷ Dle judikatury není možné považovat za uznání dluhu pouhé vyjádření souhlasu s fakturou vystavenou věřitelem, ale je nezbytné, aby uznání bylo učiněno písemným prohlášením dlužníka, blíže viz rozhodnutí NS, sp. zn. 32 Cdo 3275/2007.

⁸ HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1297.

⁹ Přechod důkazního břemene však není absolutní, viz např. NS 23 Odo 1722/2006 – důkazní břemeno ohledně pravosti podpisu na uznání dluhu.

dlužník určí v uznání i dobu, do které svůj dluh splní, promlčí se právo za deset let od posledního dne určené doby (§ 639 OZ).

Za uznání dluhu se považuje také placení úroků (pouze ohledně částky, z níž se úroky platí) – **tzv. konkludentní forma uznání dluhu**. Částečné plnění dluhu má účinky uznání dluhu ohledně celého dluhu (i zbytku, na který plněno nebylo). To však neplatí v případě, kdy byla pohledávka věřitele již promlčena.

Zástavní právo (§ 1309 a násl. OZ)

Při zajištění dluhu zástavním právem vznikne věřiteli oprávnění uspokojit se z výtěžku zpeněžení zástavy do ujednané výše (nesplní-li dlužník dluh řádně a včas). Předmětem zástavy může být **každá věc, s níž lze obchodovat** (hmotné, nehmotná, movitá, nemovitá, hromadná, podíl v korporaci, cenný papír, pohledávka apod.). Zástavní právo se vztahuje i na přírůstky věci a příslušenství, plody (pokud nejsou odděleny). Subjekty zástavního práva jsou zástavní dlužník, zástavce (osoba, která zastavení učinila) a zástavní věřitel. Zástavní dlužník může být stejnou osobou jako zástavce.

Zastavení věci zahrnuje **titulus a modus**. Titulem pro vznik zástavního práva může být zástavní smlouva, rozhodnutí orgánu veřejné moci nebo zákon. Modem pak odevzdání movité věci zástavnímu věřiteli/třetí osobě, označení věci znamením, zápis do rejstříku zástav/obchodního rejstříku příp. veřejného seznamu nebo další zákonem stanovená právní skutečnost. Ke vzniku zástavního práva je nutný jak titulus, tak modus. V některých případech z povahy věci není třeba modus (např. pokud má věřitel již věc u sebe apod.).

Zástavní právo je možné zřídit k věci, k níž vznikne zástavnímu dlužníku vlastnické právo **v budoucnu**. V tomto případě vzniká zástavní právo až v okamžiku, kdy dlužník věc nabude (viz § 1341 OZ). Zajistit je možné dluh peněžitý i nepeněžitý, ale také např. dluhy podmíněné či takové, které mají vzniknout teprve v budoucnu. Zástavní právo se zřizuje zástavní smlouvou. Zákon v některých případech vyžaduje **písemnou formu**, někdy dokonce formu **veřejné listiny** (viz např. § 1314 OZ). Pakliže je věc, ke které má vzniknout zástavní právo, zapsaná ve veřejném seznamu, vzniká zástavní právo **zápisem do tohoto seznamu** (jiný právní předpis však může stanovit jinak). Zástavní právo k movité věci vzniká **odevzdáním zástavnímu věřiteli** (§ 1317 odst. 1) nebo **označením věci jako zastavené** (§ 1317 odst. 2); pokud tak určí zástavní smlouva, může vzniknout odevzdáním zastavené věci třetí osobě, která ji bude opatrovat pro zástavního věřitele a zástavního dlužníka (§ 1318 OZ). Zástavní smlouva může také určit, že zástavní právo vznikne **zápisem do rejstříku zástav**. U nemovitě věci nezapisované do veřejného seznamu, u závodu a movité věci hromadné vzniká zástavní právo zápisem do rejstříku zástav – ten provádí notář, který sepsal zástavní smlouvu bez zbytečného odkladu po uzavření zástavní smlouvy. Zástavní právo je také možné zřídit **rozhodnutím orgánu veřejné moci**. Zastavit je možné také podíl v korporaci, cenný papír, účet vlastníka zaknihovaných cenných papírů či pohledávku (takovou, kterou lze postoupit jinému).

Zástavní dlužník je **povinen zdržet se všeho**, čím by se zástava mohla zhoršit na úkor zástavního věřitele. Pokud by se stala zástava nedostatečnou v důsledku jednání zástavního

dlužníka, nebo snížila-li by se nedostatečná jistota, je zástavní dlužník povinen ji přiměřeně doplnit. Ze zákona platí, že užívání zástavy jinou osobou bez souhlasu zástavního věřitele nemá vůči zástavnímu věřiteli právní účinky, to však neplatí, pokud si strany sjednají, že souhlasu není třeba. Po dobu trvání zajištění **nemůže věřitel věc užívat** (pouze se souhlasem zástavního dlužníka). Pakliže má věřitel zástavu u sebe, je povinen o ni pečovat jako řádný hospodář, má právo na náhradu nákladů s tím spojených jako poctivý držitel. Pokud byla zástava odevzdána třetí osobě k opatrování, nemá tato osoba právo věc užívat nebo umožnit jinému její užití. Pokud by to tato osoba učinila, pak odpovídá i za náhodu, která by zástavu u ní nebyla postihla.

Jakmile je zajištěný dluh splatný, může se zástavní věřitel **uspokojit způsobem**, o němž se dohodl se zástavcem, popřípadě zástavním dlužníkem, v písemné formě, **jinak z výtěžku zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě nebo z prodeje zástavy podle jiného zákona**. Zástavní věřitel má vůči zástavci právo na náhradu nutných nákladů vynaložených při výkonu zástavního práva. Zástavní věřitel má **povinnost oznámit započetí výkonu zástavního práva** zástavnímu dlužníkovi, a to v písemné formě. V tomto oznámení je povinen uvést, jak se ze zástavy uspokojí. Pokud je zástavní právo zapsáno ve veřejném seznamu či rejstříku zástav, zapisuje se započetí výkonu zástavního práva také tam. Zástavní věřitel je oprávněn zástavu zpeněžit až **po uplynutí 30 dnů od oznámení započetí výkonu** zástavního práva zástavnímu dlužníkovi (viz § 1364 OZ), u zástavního práva zapsaného v rejstříku zástav či veřejném seznamu běží tato lhůta až po zapsání započetí výkonu zástavního práva v tomto seznamu/rejstříku. K ujednané kratší lhůtě se nepřihlíží. Zástavní dlužník je povinen **strpět výkon zástavního práva**, je povinen vydat zástavnímu věřiteli zástavu, včetně listin potřebných k převzetí, prodeji a užívání a je povinen poskytnout potřebnou součinnost.

Pokud byl zajištěn nepeněžitý dluh, pak se má za to, že věřiteli náleží peněžitě plnění do výše obvyklé ceny pohledávky v době vzniku zástavního práva (vyvratitelná právní domněnka). Bez zbytečného odkladu po zpeněžení zástavy je zástavní věřitel povinen podat zástavnímu dlužníkovi v písemné formě zprávu, ve které uvede údaje o prodeji zástavy a nákladech s ním spojených, jakož i o jiných nákladech, na jejichž náhradu má zástavní věřitel právo, o výtěžku z prodeje a jeho použití. Pakliže zpeněžená část nestačí k pokrytí pohledávky, má osobní dlužník povinnost zaplatit to, čeho se nedostává. V opačném případě mu náleží to, oč se utrží více (viz § 1370 OZ).

Pokud na věci vázne více zástavních práv, pak se jejich pořadí stanovuje podle jejich doby vzniku. Dle § 1372 OZ si v případě, že vznikne na zástavě více zástavních práv, mohou zástavní věřitelé v písemné formě ujednat jejich pořadí.

Zástavní právo zaniká se zánikem zajištěného dluhu. Dále zaniká také zánikem zástavy, vzdáním se zástavního práva věřitelem, vrácením zástavy zástavním věřitelem zástavci nebo zástavnímu dlužníkovi, složením ceny zastavené věci zástavnímu věřiteli nebo uplynutím doby, na niž bylo zástavní právo zřízeno. V případě, že je zástavní právo zapsáno v rejstříku zástav či veřejném seznamu i po jeho zániku, jedná se o závadu vážnoucí na zástavě. Pakliže se zástava uvolní zánikem zástavního práva a jeho zápis ještě není

z veřejného seznamu vymazán, považuje se zástavní právo za uvolněné. Vlastník věci může v takovém případě spojit uvolněné zástavní právo s jiným dluhem, který nepřevyšuje původní dluh, jinak může také požádat o jeho výmaz (viz § 1379 a § 1380 OZ).

Podzástavní právo (§ 1390-1394 OZ)

Podzástavní právo vzniká zastavením pohledávky, které svědčí zástavní právo. K zastavení pohledávky není potřebný souhlas zástavního dlužníka. Podzástavní věřitel se může domáhat uspokojení z podzástavy místo podzástavce, jakmile je dluh zajištěný podzástavním právem splatný. Na podzástavní právo se přiměřeně použijí ustanovení o právu zástavním.

Zadržovací právo (§ 1395-1399 OZ)

Kdo má povinnost vydat cizí movitou věc, kterou má u sebe, může ji ze své vůle zadržet k zajištění splatného dluhu osoby, jíž by jinak měl věc vydat. Za podmínek stanovených v § 1395 odst. 2 je možné zajistit zadržovacím právem i nesplatný dluh. Zadržet cizí věc však nesmí ten, kdo ji má u sebe neprávem, zejména zmocnil-li se jí násilně nebo lstí. Zadržet cizí věc nesmí ani ten, komu bylo uloženo, aby s ní naložil způsobem neslučitelným s výkonem zadržovacího práva; to neplatí, měl-li věc u sebe v době zahájení insolvenčního řízení, ve kterém se řeší úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka. Ten kdo zadržel cizí věc, má **notifikační povinnost** vůči dlužníkovi o zadržení věci a jejím důvodu. O zadrženou věc je věřitel povinen pečovat jako řádný hospodář, má však právo na náhradu nákladů jako řádný držitel. Užívat zadrženou věc může věřitel jen se souhlasem dlužníka a způsobem pro dlužníka neškodným. Není-li jiného ujednání, započte se prospěch z věci na náhradu nákladů podle odstavce 1. Věřiteli, který zajistil svou pohledávku zadržovacím právem, náleží z výtěžku zpeněžení zadržené věci přednostní uspokojení před jiným věřitelem, a to i věřitelem zástavním. Pro zpeněžení zadržené věci věřitelem platí obdobně § 1359. Zánik zadržovacího práva je upraven v § 1399 OZ.

Zdroje použité při zpracování tohoto sylabu:

BEJČEK, J.; ŠILHÁN, J. a kol. *Obchodní smlouvy. Závazky v podnikání*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. 544 s. ISBN 978-80-7400-574-9.

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. 1344 s. ISBN 978-80-7400-535-0.

RABAN, P. a kol. *Občanské právo hmotné. Závazkové právo*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2014. 528 s. ISBN 978-80-87713-11-2.